

İqlim dəyişmələri və sülh:

Dünyaya təqdim edilən yeni perspektivlər

Son dövrlər də dünya miqyasında müharibə və münaqişələrin artması, sülh və təhlükəsizliyin təmin olunması məsələsini daha aktual edir. Çünki qlobal səhnədə baş verən qarşıdurmalar yalnız münaqişə bölgələrində yaşayan insanların deyil, bütün bəşəriyyətin təhlükəsizliyinə təhdid yaradır. Müharibələr iqtisadiyyatları çökdürür, sosial strukturu sarsıdır və insan hüquqlarını pozur. Bu səbəbdən də müharibələrin qarşısını almaq üçün birgə səylər, diplomatik müzakirələr və qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq mühüm əhəmiyyət qazanır. Odur ki, bu kontekstdə irəli sürülən təşəbbüslər beynəlxalq hüququn, insan hüquqlarının və sülhsevər dialoqun təmini üçün zəruridir.

Əslində, dünya dövlətlərinin hər biri ayrı-ayrı bölgələrdə yaşayan qarşıdurmaların, baş verən qanlı toqquşmaların və genişmiqyaslı hücum əməliyyatlarının qarşısını almaq üçün var gücü ilə çalışmalıdır. Amma realıq onu göstərir ki, Şərqi Avropa, Yaxın Şərq və digər regionlarda davam edən gərgin vəziyyət ölkələrin bir qisminə, xüsusilə də "supergüc" kimi təsnif olunan kateqoriyaya külli miqdarda gəlir gətirir. Onlar "silahlanma" yarışından maksimum dərəcədə faydalanır, öz silah-sursat və hərbi texnikalarını sataraq qazanc əldə edirlər. Dördüncü Sənaye İnqilabının baş verdiyi bu yeni dövrün transformasiyası fonunda dünya dövlətləri, xüsusilə də inkişaf etmiş, iqtisadi və hərbi dayanıqlılığını təmin edə bilən, qlobal layihələrin iştirakçısına çevrilən ölkələr formalaşmaqda olan yeni düzənin əsas subyektləri olmaqla bü-

tün sahələrdə öz yerlərini müəyyənləşdirmək və maraqlarını təmin etmək istəyirlər. Belə olan təqdirdə isə hegemon ölkələr öz coğrafiyalarından uzaqda davam edən müharibələrin bitməsinə istəmir, əksinə, "alovun üstünə körüklə gedirlər".

Amma dünyada çox az sayda dövlət də var ki, qlobal sabitlik və əmin-amanlığın bərpasında həqiqətən maraqlıdır. Bu siyahıda ilk yerlərdən birini Azərbaycan tutur desək, yanılmırıq. 30 illik müasir siyasi tarixə malik olan ölkəmiz bu gün dünyada qlobal çağırışlara həssaslıq nümayiş etdirir, müstəqilliyinin, suverenliyinin qorunması, habelə tarixi torpaqlarında yaşayan xalqların maraqlarını nəzərə almaqla dünyada dayanıqlı sülhün əldə olunması üçün öz töhfələrini verir. Məsələn, Azərbaycan 2001-ci ildən etibarən ABŞ-ın rəhbərlik etdiyi Əfqanıstandakı beynəlxalq missiyalarda iştirak edib. Bu, rəsmi Bakının beynəlxalq təhlükəsizliyin təmin edilməsi və qlobal sülhün dəstəklənməsi istiqamətindəki mühüm addımlarından biridir. Çünki ölkəmizin Əfqanıstandakı missiyası humanitar yardım, təhsil və infrastruktur layihələri ilə bağlı olub. Eyni zamanda dövlətimiz beynəlxalq hüququn prinsip və qaydalarına sadıq qalaraq mülki əhalinin təhlükəsizliyini təmin etməyə çalışıb. Azərbaycanın sülhməramlı fəaliyyətləri isə təkəcə Əfqanıstanla məhdudlaşmır. Rəsmi Bakı qlobal miqyasda sülhün bərpasına çalışır. 2022-ci ildən bəri davam edən Ukrayna münaqişəsinin ilk günlərindən etibarən Azərbaycan atəşkəsin əldə olunmasına və münaqişənin sülh yolu ilə həllinə dair çağırışlar edir. Ölkəmiz, həmçinin BMT, ATƏT, Avropa Şurası və digər beynəlxalq təşkilatlarda aktiv fəaliyyət göstərir. Qlobal platformalarda sülhün qorunmasına dair prinsipial mövqeyini daim nümayiş etdirir. Bundan əlavə, rəsmi Bakı "Şərq Tərəfdaşlığı" və digər regional təşəbbüslərdə iştirak etməklə bölgədə də sülhün qorunmasına dəstək verir. O cümlədən 44 günlük müharibədən sonra Azərbaycanın münaqişələrə sülh yolu ilə son qoymaq istiqamətindəki səylərinin bariz nümunəsidir.

Onu da nəzərə almaq lazımdır ki, Azərbaycan geosiyasi baxımdan strateji mövqeyə malik ölkədir. Avropa və Asiya qitələrinin birləşdiyi, əhəmiyyətli enerji mənbələrinin olduğu coğrafi mövqedə yerləşən rəsmi Bakının beynəlxalq sülh məsələlərində oynadığı rolun əhəmiyyəti daha da artır. Azərbaycan da bu istiqamətdəki məsuliyyətini dərinləndirir. Elə buna görə də BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasının ölkəmizdə keçirilməsi fonunda rəsmi Bakı qlobal

sülh üçün yeni yanaşmalar təklif edir. Məsələn, Prezidentin köməkçisi, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyev ABŞ-ın "Newsweek" nəşrində dərc olunmuş məqalədə bütün dünyanı ölkəmiz adından "COP atəşkəsi"ne dəvət edib. Bu çağırış sadəcə ekoloji məsələlərin deyil, həm də beynəlxalq sülhün və təhlükəsizliyin əhəmiyyətinin önəmini vurğulayan dərin mənalı bir mesajdır. Çünki sözügedən təşəbbüs sammit müddətində planetdəki müharibə və münaqişələrin dayandırılması məqsədini güdür. Belə bir atəşkəs yalnız döyüşlərin dayandırılmasını deyil, eyni zamanda humanitar yardımın çatdırılması və münaqişələrdən əziyyət çəkən əhalinin vəziyyətinin yaxşılaşdırılmasını da nəzərdə tutur. Yeni dövlət rəsmisi beynəlxalq birliyə, xüsusilə də BMT-yə münaqişələrin həllinə yönəlmiş daha aktiv və effektiv yanaşma göstərməyə çağırış edib. Hikmət Hacıyev müharibələrin qarşısını almaq üçün birgə səylərin, diplomatik müzakirələrin və əməkdaşlığın vacib olduğunu xatırladı. Ümumiyyətlə, Azərbaycan dövlətinin iqlim sammiti ərəfəsində beynəlxalq sülh və təhlükəsizlik məsələsini gündəmə gətirməsi, bu iki problemi bir-biri ilə əlaqələndirməsi son dərəcə təqdirəlayiqdir. Çünki geniş spektrli iqlim dəyişmələri müharibə və zorakılıq kimi qlobal məsələlərlə sıx əlaqəlidir. Məlumdur ki, qarşıdurmalar əksər hallarda təbii resursların çatışmazlığı, ekosistem və iqlim şəraitinin dəyişməsi kimi faktorlardan qaynaqlanır. Bu vəziyyət də təkəcə ölkələr arasında deyil, eyni zamanda beynəlxalq münasibətlərdə də təsirlərini göstərir. "COP atəşkəsi" təşəbbüsü isə uzunmüddətli sülh prosesinə töhfə vermək potensialına malikdir. Çünki müharibələrin dayandırılması insanların bir araya gətirir, dialoq mühiti yaradır və münaqişələrin həlli üçün zəruri şərtləri formalaşdırır. Odur ki, "COP atəşkəsi" Azərbaycanın müharibə və zorakılıqlardan əziyyət çəkən müasir dünyaya təqdim etdiyi xilas yolu kimi dəyərləndirilməlidir. Ənənəvi olaraq hərbi atəşkəs və sülh təşəbbüsləri münaqişələrin birbaşa həlli məqsədini daşsa da, iqlim dəyişmələri və ekoloji tədbirlərlə bağlı atəşkəsin tələb edilməsi münaqişələrin dolayısı ilə həll olunmasına və qlobal təhlükəsizlik üçün yeni bir platforma yaradılmasına gətirib çıxara bilər. Beynəlxalq birliyin də bu çağırışa dəstək verməsi ilə gələcək nəsillərə daha təhlükəsiz dünya miras qoymaq mümkün ola bilər.

Jalə QASIMZADƏ,
"Respublika".